

směřují k tomu, aby byla dávka placena co nejrychleji a pominula válečná inflace.

37. Všemi těmito opatřeními snaží se republika po stránce valutní zahojiti rány, způsobené tiskem bankovek. Ovšem, že toto samo o sobě nepostačí, poněvadž jenom, povzneseli se výroba a šetrnost, může býti povznesena také valuta. O tom, co po této stránce bylo vykonáno, promluvíme v jiném oddíle stejně tak, jako o snaze po docílení rovnováhy v rozpočtu a hrazení výdajů daněmi, nikoli půjčkami. V tomto oddílu zbývá nám ještě vylíčiti, na jaké stanovisko postavila se mírová konference v otázce úpravy měny v Rakousko-Uhersku a jaké výsledky v praxi měla vládní opatření, o nichž jsme shora mluvili.

MIROVE SMLOUVY A MĚNA.

38. Mírová smlouva, podepsaná v Saint-Germain en Laye dne 10. září 1919 a ratifikovaná mocnostmi a Československem průběhem měsíce října a listopadu 1919 obsahuje v čl. 206. a 207. tato ustanovení:

Č l á n e k 206.

1. Do dvou měsíců po tom, kdy tato smlouva nabude působnosti, státy, kterým připadlo území býv. mocnářství Rakousko-uherského nebo které vznikly rozkouskovaním tohoto mocnářství, počítajíc k nim Rakousko a nynější Maďarsko, okolkují, neučinily-li tak dosud, svým vlastním odlišným kolkem bankovky Rakousko-uherské banky, které obíhají v jejich území.

2. Do dvanácti měsíců po tom, kdy tato smlouva nabude působnosti, státy, kterým připadlo území bývalého mocnářství Rakousko-uherského, nebo které vznikly rozkouskovaním tohoto mocnářství, počítajíc k nim Rakousko a nynější Maďarsko, vymění za svou

měnu nebo za novou měnu bankovky okolkované, jak shora řečeno, a to za podmínek, které samy určí.

3. Vlády států, které již provedly konversi bankovek Rakousko-uherské banky, ať tím, že je okolkovaly, či že daly do oběhu peníze vlastní nebo nové, a které průběhem této akce vzaly z oběhu buď všechny tyto bankovky nebo jejich část, neokolkovavše jich, budou povinny buď okolkovati bankovky takto zadržené nebo je míti k dispozici komise reparační.

4. Do čtrnácti měsíců po tom, kdy tato smlouva nabude působnosti, vlády, které vyměnily podle ustanovení tohoto článku bankovky Rak.-uherské banky za peníze vlastní nebo za peníze nové, budou povinny odevzdati komisi reparační všechny bankovky Rak.-uherské banky, které byly vzaty z oběhu průběhem oné výměny, a to bez rozdílu, byly-li okolkovány či ne.

5. Komise reparační rozhodne způsobem naznačeným v připojené příloze o všech bankovkách, které jí budou odevzdány podle ustanovení tohoto článku.

6. Likvidační opatření, týkající se Rak.-uherské banky začnou se den po podpisu této smlouvy.

7. Likvidace bude provedena komisaři, jmenovanými k tomu účelu od komise reparační. Při této likvidaci budou komisaři povinni šetřiti ustanovení bankovních stanov a v hlavních rysech ustanovení, platných o úřadování banky, nesmí tím však vzniknouti újma ustanovením tohoto článku. Jestliže by vznikly pochybnosti, jak vyložití pravidla o likvidaci banky, jak jsou dána buď těmito články a přílohami aneb bankovními stanovami, bude spor předložen k rozhodnutí buď komisi reparační nebo rozhodčímu, od ní jmenovanému. Proti rozhodnutí nebude opravného prostředku.

8. Bankovky, vydané po 27. říjnu 1918, budou míti za jedinou záruku titry, vydané bývalými nebo nynějšími vládami rakouskou i uherskou, které byly uloženy u banky ke krytí emisí bankovek. Naproti tomu majetníci těchto bankovek nemají žádných práv k ostatním aktivům banky.

9. Majetníci bankovek, vydaných až do 27. října 1918, tento den v to počítajíc, budou mít, pokud bankovky ty podle ustanovení tohoto článku splní nutné podmínky účastenství při likvidaci, stejná práva k veškerým aktivům banky. Titry, vydané bývalými nebo nynějšími vládami rakouskou i uherskou a uložené ke krytí různých emisí bankovek, nepokládají se za část těchto aktiv.

10. Titry, uložené bývalými nebo nynějšími vládami rakouskou i uherskou ke krytí bankovek, vydaných až do dne 27. října 1918, tento den v to počítaje, budou zničeny, pokud odpovídají bankovkám, konvertovaným na území bývalého mocnářství Rak.-uherského, tak jak bylo dne 28. července 1914, témi státy, kterým tato území připadla, nebo které vznikly rozkouskovaním tohoto mocnářství, počítajíc k nim Rakousko a nynější Maďarsko.

11. Titry, které byly uloženy bývalými nebo nynějšími vládami rakouskou i uherskou ke krytí emisí bankovek až do 27. října 1918, tento den v to počítajíc, a které nebyly zničeny podle bodu 10. tohoto článku, budou dále zárukou až do povinované sumy za bankovky týchž emisí, které dne 15. června 1919 byly mimo území bývalého mocnářství Rakousko-uherského. Za takové bankovky sluší pokládati s vyloučením všech ostatních: 1. bankovky, sebrané státy nástupnickými na jejich území mimo hranice bývalého mocnářství, které budou odevzdány komisi reparační podle bodu 4.; — 2. bankovky, sebrané všemi ostatními státy, které budou předloženy podle připojené přílohy komisařům, pověřeným likvidací banky.

12. Majetníci všech ostatních bankovek, vydaných až do 27. října 1918, tento den v to počítajíc, nebudou mít žádných práv na titry, uložené bývalými nebo nynějšími vládami rakouskou i uherskou ke krytí emisí bankovek, ani všeobecně na aktiva banky. Titry, které nebyly zničeny, nebo s kterými bylo naloženo podle ustanovení bodů 10. a 11., budou zničeny.

13. Vlády nynějšího Rakouska a nynějšího Maďarska převezmou, a to každá za svou část, samy jediné s vyloučením ostatních států, závazek za všechny titry, uložené u banky bývalými nebo nynějšími vládami rakouskou i uherskou ke krytí emisí bankovek, pokud titry ty nebudou zničeny.

14. Majetníci bankovek Rakousko-uherské banky nebudou moci na vládách nynějšího Rakouska a nynějšího Maďarska, ani na žádné jiné vládě nic požadovati za ztráty, které snad utrpí likvidací banky.

Příloha.

§ 1.

Vlády, odevzdávajíc komisi reparační všechny bankovky Rakousko-uherské banky, vzaté z oběhu podle článku 206., odevzdají komisi také všechny listiny, vydávající počet o rázu a výši provedených konversí.

§ 2.

Komise reparační, prozkoumajíc listiny, vydá těmto vládám osvědčení, vydávající zvláště počet o celkové sumě bankovek, které konvertovaly:

- a) v hranicích býv. mocnářství Rakousko-uherského, tak jak bylo dne 28. července 1914;
- b) všude jinde.

Tato osvědčení dovolí majetníkům před komisaři, pověřenými likvidací banky, uplatňovati práva, která bankovkám takto vyměněným náležejí při rozdělení aktiv banky.

§ 3.

Jakmile se likvidace banky skončí, zničí komise reparační bankovky, takto vzaté z oběhu.

§ 4.

Bankovky, vydané do 27. října 1918, tento den v to počítajíc, poskytnou práva na aktiva banky,

jen když budou předloženy vládou země, kde byly v držení.

Článek 207.

Každý ze států, kterým připadlo území bývalého mocnářství Rakousko-uherského, nebo které vznikly rozkouskovaním tohoto mocnářství, počítajíc k nim Rakousko, budou mítí úplnou volnost jednání, pokud se týká drobných mincí bývalého mocnářství Rak.-uherského, jež jsou na jejich území.

Tyto státy nebudou moci v nižádném případě ani na účet svůj vlastní, ani na účet svých příslušníků nic požadovati na jiných státech z titulu drobných mincí, které drží.“

Tato ustanovení mírové smlouvy přikloňují se k tomu, co bylo provedeno u nás již v březnu 1919 a okolování toto se uznává a nařizuje se podle teritoriálního principu, to jest okolování bankovek obíhajících na území státu. Nemusili jsme proto nic měniti. Rovněž výměna v bodu 2. nařízená byla již u nás provedena a všechny bankovky stažené jsou připraveny, aby mohly býti odevzdány reparační komisi.

39. Banka Rakousko-uherská měla privilegium do 31. prosince 1919 a tímto dnem vstoupila do likvidace. Likvidátoři však jmenováni v té době nebyli, ale tehdejší bilance bude rozhodující pro likvidaci samu.

Tato bilance vykazuje následující oběh bankovek:

(U nás stažené v to počítaje)	54.464·0	mil. K
Žirové účty	5.723·0	” ”
Bankovní úřad v Praze za převzaté žirové účty a pokladní poukázky	2.085·0	” ”
A vista vydané pokladní poukázky	3·7	” ”
Oběh pokladních poukázek	837·2	” ”
Možný oběh bankovkový	63.112·9	mil. K
Dne 28. října 1918 bylo	25.328·7	” ”
Takže přibýlo	27.784·2	mil. K

Z toho bylo natištěno	
pro Rakousko	5.117 mil. K
pro Maďarsko	<u>5.385 „ „</u>
	10.502·0 mil. K
zbývá	<u>17.282·2 mil. K</u>
pro býv. Rakousko na-	
tištěno	6.000 mil. K
pro bývalé Uhry	<u>4.000 „ „</u>
úhrnem	<u>10.000·0 mil. K</u>
zbytek	7.282·2 mil. K

vznikl zvýšením lombardního dluhu na válečné půjčky.

Krytí toho velikého oběhu je nepatrné:

1. zlata od 28. února 1919 ubylo za	
39.373 mil. K na	222,661.715·48
zlaté devisy klesly o 9·5 mil. K na	7,923.305.35
stříbro o maličkost vzrostlo na	<u>57,053.371·07</u>
takže kovu zbylo za	287,638.391·90

Směnečný portefeuille vykazuje sice ohromnou cifru 10.149,764.383·47 K, avšak z toho je jen 9 mil. korun obchodních směnek, zbytek je dluh států.

Lombardní zápůjčky dosáhly 9.045 mil. ale z toho je 90% válečných půjček, takže kryto je komerčně jen asi 900 mil. K.

Bonita těchto zápůjček vysvitne z toho, že nezaplacené úroky obnášely 150 mil. K.

Budovy a inventář v předválečné ceně	51 mil. K
Ažiokonto valutní rezervy	478 mil. K
Reservní fondy	40 mil. K
Nerozdělený zisk za rok 1919	62 mil. K
Reserva na válečné škody	20 mil. K

takže zjevného jmění mimo 210 mil. akciového kapitálu je asi 1.850 mil. K, s akciovým kapitálem 2.060 mil. K.

40. V mírové smlouvě nebylo disponováno ani o žirových účtech, ani o pokladničních poukázkách. Státy neměly povinnost převzítí tyto položky a přeměnití je na státovky. Československá republika — jak shora jsme ukázali — převzala obojí.

Když likvidátoři ustanovení komisí reparační započali s likvidací, narazili ihned na tuto obtíž, poněvadž tyto dluhy banky nemusí býti ničím jiným placeny, než bankovkami, takže by banka těmto věřitelům měla vydati bankovky, které však, jsouc v likvidaci, již vydávati nemůže. I kdyby je však vydala, nemusily by je státy uznati, nemohly by je prohlásiti za státovky, poněvadž neobíhaly v dotyčné době na jejich území.

Řešení, které provedla republika Československá dobrovolně, bylo proto doporučováno všem státům tehdejšíím předsedou likvidátorů panem Whitmanem, Američanem, který chtěl provéstí likvidaci rychle a účelně a proto ve zvláštních konferencích konaných koncem prosince 1920 a počátkem r. 1921 se všemi zúčastněnými státy smluvil odstranění obtíží plynoucích ze stylisace čl. 206. Když reparační komise v Paříži tyto návrhy neschválila, resignoval na místo likvidátora ke škodě celého budoucího postupu.

41. Neboť mimo tuto otázku ukázalo se rozdělení obíhajících bankovek na blok vydaných před 26. říjnem 1918 a blok vydaných po 28. říjnu 1918 svrchaně obtížným. Účel tohoto ustanovení byl jasný: za bankovky vydané do 28. října 1918 ručí bance bývalá monarchie a státy, jež na jejím místě vznikly nebo z ní území obdržely, za bankovky po 28. říjnu 1918 vydané na žádost nového Rakouska a Maďarska ručí tyto státy, ježto ostatní bankovek těch nevydávaly, ano proti emissím protestovaly. Kdo stylisoval toto ustanovení, měl ovšem na mysli způsob emise v Anglické bance, kde každá bankovka je datována dnem vydání a vrátí-li se zpět, není dána znova do oběhu. Tomu není tak v ostatních evropských státech, kde bankovky, vracející se do banky jsou znova dávány do oběhu a byly-li opotřebovány bankov-

ky vydané před 28. říjnem, jsou nahrazeny novými bankovkami. To ovšem padalo na váhu obzvláště u států, které pozdě kolkovaly. Československo bylo po této stránce ve výhodě, poněvadž brzo kolkovalo a brzo vyměnilo za státovky, takže podle serií mohlo přesně určití bankovky vydané po 28. říjnu 1918. Ono také všechny uschovalo, kdežto nové Rakousko stáhnuvši staré bankovky rakousko-uherské banky vyměnilo je za svoje a všechny staré byly zničeny, takže by vůbec nemohlo rozlišiti oba bloky.

Československo navrhovalo proto, aby počítalo se bankovek vydaných před 28. říjnem 1918 na hlavu obyvatelstva 500 K, čímž by v jeho bloku bylo mil. 6.750.— před 28. říjnem vydaných, 1.536 mil. po 28. říjnu, zajisté obnos daleko vyšší než se ukázal vzrůst při kolkování.

Těmito 500 K na hlavu bylo by z tehdejšího oběhu 30.000 mil. K vyčerpáno 26.000 mil. v obvodu Rakousko-Uherska, 4.000 mil. K zbylo by na oběh mimo tyto hranice.

Návrh tento nebyl dosud přijat a otázka opětně uvážena.

Shody docíleno jen v otázce budov bankovních, které za bilanční cenu budou připsány Československu ve zlatých korunách na splacení bankovek vydaných před 27. říjnem 1918. Rozřešena dále otázka zlatého dluhu Holandsku a Švýcarsku a ze zlatého pokladu dáno zatím à conto 15.3 mil. K ve zlatě Československu.¹⁾

MEZINARODNI KURS KORUNY.

42. Odloučení od měny rakousko-uherské mělo za následek samostatné znamenání devisy na Prahu a československé koruny na burzách evropských. Od té doby hospodářství československé dostávalo také na mezinárodním trhu svůj výraz.

Nebylo pochybnosti, že valuta československá byla nemocná, a že uzdravení její mohlo se státi jen